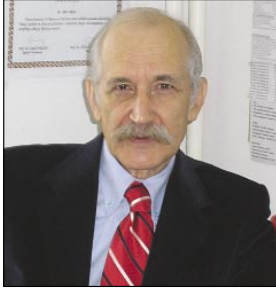

AVRUPA NERESİ?

Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN
Atılım Üniversitesi
İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi

Odamda otururken kapı çalındı ve Enstitü'nün kapıcısı Bay Federmann saygıyla masama yaklaştı. Onbeş günlük yıllık iznini kullanacağı için ayrılıyordu, yokluğunda işlerin düzenle yürüyeceğini ve "Allahaismarladık demeye geldiğini" bildirdi. Tatilini mutluluk içinde geçirmesini ve iyice dinlenmiş döneceğini umduğumu söyledim, sonra da "yolculuk nereye" diye sordum. "Avrupa'ya " diye cevapladı. Şaşırdığımı belli etmemeye çalışarak "yani" diye sordum. "İsviçre'ye" dedi. 1970'lerin başıydı, Batı-Berlin'deydik ve o yıllarda yaz tatiline çıkabilen Almanlar çoğunlukla İtalya ve Avusturya'da geçirirlerdi izinlerini. Bay Federmann Prusyalıydı ve Prusya, Polonya, Macaristan gibi coğrafyaları Avrupa saymıyordu. Bu yaklaşımı, üstünde fazla düşünmeden Bay Federmann'ın okumamışlığına; iki Dünya Savaşı'nın savaş Avrupa'sında yaşayanlar üzerindeki kalıcı etkilerine; bölünmüş bir ülkenin bu sarsıntıları yaşayanları ister istemez biçimlendireceğine yorumuştum. Yeni kuşak hiç te böyle değil, diye düşündüm ve hiç üstünde durmadım.

Yıllar geçti, 6'lar Avrupası 25'lere genişledi, Avrupa Anayasası neredeyse ortakların onayına sunulup uygulanabilecek duruma geldi; "Ortak Avrupa" elle tutulacak kadar yakınlaşmış görünüyordu. Yıllar süren Avrupa-Türkiye ilişkisi de yeni bir boyut kazandı, adaylık sonunda onaylandı.

Avrupa Anayasası kimi ortak ülkenin parlamentosunda onaylandı, kiminde referanduma başvuruldu. Bir yandan Anayasa bir yandan Türkiye'nin adaylığı ve ortaklığı tartışılıyordu. Fransa, Avusturya, Almanya gibi ülkelerde Türkiye'nin Avrupa serüvenine ilişkin tartışmalar yeniden Bay Federmann'ı hatırlamama neden oldu. Bu ülkelerin Parlamentolarında, partilerinde çok sayıda Bay Federmann ortaya çıkıverdi. Coğrafya önem kazanmış, "Avrupa'nın sınırları" Avrupa'yı Avrupa yapan "Avrupa Kriterleri"ni unutturmuş, Birleşmiş Avrupa'ya doğru ilk adımlar atılırken ilk konuşulup kararlaştırılması gereken en temel ilke tartışma konusu haline gelivermişti.

Türkiye'nin önce adaylığına, bunu önleyemeyince de tam üyeliğine açıkça karşı olan çevrelerin iki savları var:

1. Türkiye coğrafik açıdan Avrupa'ya dahil değil,
2. Türkiye müslüman bir ülke, hristiyan dininin temel olduğu bir kültür yapısına uyum sağlayamaz.

Coğrafya tartışmasına bakalım. Türkiye'nin Avrupa serüvenini, yani bu anakara ile tanışmasını Osmanlı askerlerinin Gelibolu'ya geçmeleriyle başlamış kabul etmek yanlış sayılmamalıdır. Kostantınopolis'in fethinden önce başlayan bu ilişki günümüze kadar hiç kesilmeden süregelmiştir. İşte bu tarihten sonra Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'yi içermeyen bir Avrupa tarihi olamamıştır. Bu saptama şüphesiz, tartışmayı mantıklı ve anlamlı saydığımız yanılığımıza yolaçmamalıdır. Yani ciddi ciddi oturup ta "Türkiye Avrupa ana-

Türkiye'nin Avrupa serüvenini, yani bu anakara ile tanışmasını Osmanlı askerlerinin Gelibolu'ya geçmeleriyle başlamış kabul etmek yanlış sayılmamalıdır. Kostantınopolis'in fethinden önce başlayan bu ilişki günümüze kadar hiç kesilmeden süregelmiştir. İşte bu tarihten sonra Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'yi içermeyen bir Avrupa tarihi olamamıştır.

karasındadır, işte de kanıtları " diye uğraşmak abes kabul edilmelidir. Bu konuyu tartışmaya açarlara " 50 yılı aşkın süre önce aklınız neredeydi" denilse cevap ne olabilir ki! O zaman dan bu yana Türkiye'nin yeri mi değişti; Avrupa başka bir yere mi kaydı?

İkinci konu yani din savı da coğrafya işi gibi son zamanların eseri. Sovyet Sisteminin çökmesinin ardından yeni "düşman" arayışlarının bir eseri: Komünizmin yerine kullanılabilcek, oturaklı ve geniş kitlelerce düşünmeden, kolayca algılanıp ezberlenebilecek, neden düşman olduğu ince ince tartışılmadan kabul edilecek bir karşı cephe !

Doğal olarak bu yeni oluşumun entellektüel alt yapısı, böyle bir karşı cepheye ivedilikle gerek-

sinim duyan yerde ortaya çıkmalıydı ve öyle de oldu: uygarlıklar çatışması tezi ABD’de filizlendi ve yayıldı. Avrupa itiraz edemeden kabullendi ve “Dinler Çatışması” anakarada hemen uygulama alanı buldu : Yugoslavya’da olanlar hiçbir uygar insanın durup izleyebileceği türden değildi. Oysa tüm Avrupa izledi. ABD “yeter artık” demese bugün bile kan dökülüyor olabilirdi.

Yeni düzenin laboratuvarı şüphesiz Afganistan sayılmalıdır. Orada herşey çok açık görülür: Komünizme karşı savaşta Müslümanlar öne sürülüp desteklendi. Komünistler gidince ve dünyada Komünizm yokolunca “tamam artık, teşekkürler, din işi burda bitti” denildi. Sahiden biter sanıldı. Başkaları da dini kullanıp işler yürütmeye girişince bu bir sürpriz oldu. Bir ucube yaratılmış, sürekli kontrol altında tutulacağı varsayılmış ama işte mikrop laboratuvarından kaçmış ve yayılıyordu.

Mikrobu Avrupa’ya sıçradığı Avrupalılarca algılanamadı; Yugoslavya kelimenin tam anlamıyla parçalanıyor ve herkes uygun bulunduğu parçayı kapmaya uğraşıyordu: Almanya Slovenya’yı, Slovenya zarar görmeden ayırdı, sonra da olanlara karışmadı. Avrupa Topluluğu “Topluluk” olarak davranmadı, önde gelen ortaklar kendi ulusal olduğunu düşündükleri çıkarlarına göre hareket ettiler. Yugoslavya yangını büyüdükçe büyüdü. Sonunda Avrupa Topluluğu işi ABD’ye ihale etmek zorunda kaldı. Bu olgu Avrupa’da ABD’nin ağırlığını artırdı ve Avrupa Topluluğu’nun da “Uygarlıklar Çatışması” yaklaşımını açıkça olmasa bile tartışmadan oldu bitti gibi kabul etmesi sonucunu doğurdu. Yani Avrupa bu çatışmada yerini aldı. İşte tam da bu sırada Türkiye’nin müslüman olduğu hatırlandı.

Türkiye’nin sağlam bir laik düzen kurduğu, Avrupa Topluluğu üyesi pek çok ülkeden daha laik bir çizgi geliştirdiği gerçekleri gözardı edilivermişti.

“Avrupa Topluluğunun ekonomik açıdan bir dev ama siyasi açıdan bir çüce” olduğu çok sık dile getirilir. Eksik olan bu siyasi yapıyı

oluşturmak için en temel adım da Anayasa olmalıdır. Ancak Anayasa girişiminin kimi ortak ülkede başına gelenleri biliyoruz. Fransa, Avusturya ve Hollanda neredeyse bir Anayasa olmasının diye uğraşıyorlar. Sırada bekleyenler de var, onlar da “nasıl olsa ötekiler engelliyor, bize gerek yok” diye düşünüyor olmalılar. Anayasa ve onun oluşturduğu ortak karar mekanizmaları olmadığı için Avrupa Topluluğu’nun dünyadaki pek çok önemli gelişmeye ilişkin ortak tavır oluşmuyor. Kimi ABD ile ortak olup Irak’a ordu gönderiyor ve işgal ediyor, kimi buna karşı çıkıyor. Bu tür örnekler çoğaltılabilir.

Türkiye AT ilişkisi son aşamaya geldi. Kimi on yıl kimi de daha uzun bir süre sonra üye olabileceğimizi dile getiriyor. Bu güne gelinceye kadar AT-Türkiye ilişkilerinin kesintisiz bir çizgide yürümediğini biliyoruz. Türkiye açısından bu ilişkinin niteliğinde önemli değişiklikler olduğu da açık. Çok yakın bir döneme kadar Ülkemizde kime sorsanız, “neden üye olmak istiyoruz” diye, cevap “zengin olmak, kalkınmak için “olurdu. Ancak son yıllarda ülkemizdeki gelişmeler bir yandan dünyaya karşı özgüvenimizin sağlıklı bir temelde sağlamlaşmasına yolaçtı, bir yandan da ülkemizin kalkınma ve gelişme potansiyeli önemli boyutlarda harekete geçirilebildi. Artık büyük bir çoğunluk belirli prensiplerden sapmalar olmazsa gelişmeye, kalkınmaya ve dünya ile bütünleşmeye doğru hızla ilerleyebileceğimizi kestiriyor.

Demokratik kurumlar gelişip sağlamlaştıkça, yurttaşlık bilinci derinleştikçe, demokratik haklarımızı kullanmaktaki engeller yokoldukça gelişmenin hızlanacağını biliyoruz. Bir zamanlar insan hakları konusunda hiç te iyi olmayan sicilimiz önümüze açıldığında kızıp sinirleniyorduk. Çünkü bu konuları ülkemizde kendimiz tartışamıyorduk. Ama artık demokrasi ile yaşamayı öğrendik ve çok sevdi. Ne kısıtlanmasına onay vermemiz beklenmeli ne de daha azı ile yetinmemiz istenmelidir. Tam tersine özgürlüklerimizin sınırsız olması arzusunu dile getiriyoruz. Özgürlükleri kullanma sorumluluğu gelişmiş yurttaşlar olma yolunda hızla ilerliyoruz.

Tam üye olmaya hazırlandığımız Avrupa Topluluğu bir idealdir. Tüm üye ülkeler de bu ideali yakalamaya uğraşiyor bizim gibi. Henüz hiçbiri mükemmel değil. Bakıldığında, Avrupa Topluluğunun şu üye ülkesi hiç kusursuz bu ideali gerçekleştirmiştir, denilebilecek bir örnek bulunmuyor henüz. Tüm ülkeler çaba gösteriyor. Bizim gibi. Ama uyum süreci içinde kısa sürede gerçekleştirilenlere bakılınca Türkiye konusunda ümitsizliğe düşmeye hiç gerek olmadığı anlaşılıyor. Uygulamalardaki aksaklıklar kabul edilebilir gelişmeler olarak değerlendirilmelidir. Ancak ne olumlu gelişmelerin hızıyla yetinmeli ne de uygulamadaki sendelemeleri hoşgörmeliyiz.

Ülkemiz Avrupa Topluluğuna üye olmak yolundadır. Bunun için “Avrupa Kriterleri”ni ülkemizde de bütünüyle hayata geçirmek gerektiğini biliyoruz. Ama şüphesiz tüm bu düzenlemeleri “Avrupa Topluluğu”na üye olmaktan önce kendimiz için gerçekleştirdiğimiz bilincinde olmalıyız.

